

אבא היה שקדן גדול בעבודתו הספרותית. עוד מילדותי הרכה אני זוכר את דמותו כשהוא יושב ליד שולחן-עבודתו, רכון על מלאכת היצירה. אהב מאוד לעיין שוב ושוב במקורות היצירה העברית בתנ"ך ובאגדה. עדיין מצוי בידי, ספר האגדה' (של ביאליק ורבניצקי) משורטט כולו קווים אדומים וכחולים, ומתחת לפסוקים ובשולי הספר הערות כתובות בכתב-ידו.

את בני משפחתו של אבא ונוף-מולדתו בסרביה, שבתי והיכרתי שוב בתקופה ששהינו ברומניה, בדרכנו חזרה לארץ. התארחתי אז כמה חודשים בעיירה בלצי אצל אחיו ישעיהו.

אבא התגעגע כל ימיו לנוף ולערבה הבסרבית, בית-גידולו, ולעבר-דת-האדמה. אחיו ישעיהו, שהיה אדם אמיד, המשיך במסורת המש-פחה. היה עובד-אדמה, חוכר-שדות, ומגדל תירס וחמניות. היה לו גם עדר צאן וייצר את גבינת ה"ברינזה" הידועה. ישעיהו היה גבר חסון ורחב-כתפיים, כאחד מאיכרי בסרביה המולדאביים, שזוף שמש ורוחות הערבה. זכור לי, שסיירת עמו ועם בתו בכרכרה בשדות התירס. לאחר יום עבודה, בין-הערביים, שילם לפועליו את שכרם, ואחר-כך ישבנו סביב המדורה, צולים על גחלים קלחי-תירס רעננים ושומעים זמר-עם מולדאבי. בערבה רחבת-הידיים היו פזורים הכפ-רים הקטנים של האיכרים עם הבאר הטיפוסית, שקורה אלכסונית תלויה מעליה לשאיבת המים.

את אהבתו לטבע ולעבודת-האדמה השקיע אבא בשירתו, בגעגועים לארץ. השתדל לקבוע את מקום-מגוריו בסביבה כפרית, אם זה בפרברי אודסה או במושבה רחובות בארץ.

מאבא ירשתי את המשיכה לעבודה חקלאית ולאהבת הטבע, וזכיתי גם לממש את שאיפתי זו — תחילה בלימודי בבית-הספר החק-לאי מקוה-ישראל, ואחר-כך בהימנתי עם ראשוני המתיישבים של "חומה ומגדל" בעמק בית-שאן בקיבוץ שדה-נחום. אבא שמח להליכתי לקיבוץ, עודדני בדרכי זו וראה בי את מגשים חלומו להיות עובד-אדמה, חלום אשר הוא עצמו לא זכה להגשימו. ביטוי לכך נתן בשירו הגדול "אשר יקום אחרי", שנכתב באחד מביקוריו בשדה-נחום ופורסם ב,מאזניים' (תש"א):

אֲשִׁירָה נָא לְבְנִי, אֲשֶׁר יִגֹּן
עַרְבֵי יָחַן, וְחִלְקַת-יָהּ, שְׂרֵתֶיהָ
בְּמֵלָא לְגִי עוֹד בְּיָדוֹ תְּפוֹן, —

אוֹתוֹ בְּשֵׁר לְיָלִי הַחֹלְנִי,
וְבוֹ יָצוּק הַשִּׁיר אֲשֶׁר קָדְמָהוּ
וְהוּא אֲשֶׁר יָקִים אֶת תְּזוֹנִי, —

(‘פאת שדה’ עמ’ 6)

במכתבו מווארשה אלי לקבוצת "השדה" (לימים — שדה נחום), הוא מבקש: "כתוב לי על חייה הקבוצה ומסור שלום לכל חבריך האהובים עלי". קשריו של אבא עם הקיבוץ שבו חייתי ועם חברי היו הדוקים ביותר, והיה מבקר אותנו כפעם בפעם, ביחוד בחגים. היה מתרועע עם החברים והילדים, מרצה על מקורות החג ומטייל בסביבה. את רשמיו על הקיבוץ ועל העמק העלה ברשימותיו, שפירסם במאזנים'. את יחסו החם לחברים וליצירה הקיבוצית ביטא במכתב ששלח לחג הביכורים בשנת תשי"י:

"...חגכם, חג האדמה ועובדיה, הוא גם חגי הגדול, ואני משתתף בשמחתכם ובאשרכם, כי זכיתם להפריח את שדותינו ולגדל בנים לתורה ולעבודה. תבורך נא כפליים האדמה אשר השקעתם בה את אמונתכם, את תקוותכם, את עסיס נעורייכם היקרים, ושדה נחום, הפינה הקרובה והיקרה ללבי ביותר, תגדל ותפרח, וגדלו ופרחו גם צאצאיכם עמכם. שאו נא כולכם את ברכתי, ויהיה נועם פעלכם עליכם כל הימים!

שלכם באהבה

יעקב פיכמן".

טבעי אפוא היה הדבר, שלאחר פטירת אבא ראו החברים צורך לקרוא על שמו את בית התרבות שנחנך בשדה נחום. בביקורי אצלו בשנות חייו האחרונות ברמת-גן, בביתה של אחותי עדה, ששימש לו אכסניה אחרונה בתחנת חייו, הייתי פוגש באורחים, סופרים ופרחי-סופרים. אבא היה תמיד "אישריעים", מסביר-פנים, ער לוויכוחים בענייני ספרות ובענייני-דיומא. כאשר נסב הוויכוח על הקיבוץ בוץ בעקבות ביקורי, היה אבא "חסיד" גדול של דרך-חיים זו. מפעם לפעם הייתי מביא את ביכורי-שירי אליו, ואבא היה עורך אותם ומחזק את ידי בדרך היצירה. עוד בהיותו בווארשה הדפיס את שירו של הלדרלין "חזון ערב" (שתירגמתי מגרמנית) וכתב לי שבדעתו להוציא חוברת שירים של הלדרלין המתורגמים על-ידי שנינו. כל ימיו היה אבא שקוע בעבודתו כעורך וכסופר, וטרדות הפרנסה הכריחו אותו לחיות במשך שנים רחוק מן הבית והמשפחה. אך בערב ימיו, כאשר הונח לו קצת מן הדאגות והעבודה הרבה, שפע אהבה לבני-המשפחה ובמיוחד לנכדים, שפינק אותם בביקוריו ובתשרותיו.

שדה נחום